

Верховний
Суд

КОПІЯ

ПОСТАНОВА ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

24 лютого 2021 року

м. Київ

Справа № 902/1129/15 (902/579/20)

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду:
Ткаченко Н.Г. – головуєчого, Жукова С.В., Огородніка К.М.,

за участю секретаря судового засідання Громак В.О.

за участю: Гораєвського І.Л. (особисто) та представників: ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" – адвоката Різника О.Ю., Державного публічного акціонерного товариства "Національна акціонерна компанія "Укراгролізінг" – Опенько Д.А.

розглянув у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу Гораєвського Ігоря Леонідовича

на постанову Північного-західного апеляційного господарського суду від 15.12.2020

та ухвалу Господарського суду Вінницької області від 31.08.2020

у справі № 902/1129/15 (902/579/20)

за заявою Державного публічного акціонерного товариства "Національна акціонерна компанія "Украгролізінг" в особі Вінницької філії Національної акціонерної компанії "Украгролізінг"

до Товариства з обмеженою відповідальністю "Біопаливна аграрна компанія"
про визнання банкрутом,-

Вх. № 4233/02-57
« 22 » 02 2021 р.

*28*7378986*1*0*

ВСТАНОВИВ:

Ухвалою господарського суду Вінницької області від 26.08.2015 порушено провадження у справі № 902/1129/15 про банкрутство ТОВ "Біопаливна аграрна компанія", введено процедуру розпорядження майном боржника.

Постановою господарського суду Вінницької області від 15.12.2015 у справі № 902/1129/15 ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" визнано банкрутом та відкрито ліквідаційну процедуру.

Ухвалою господарського суду Вінницької області від 17.10.20218 у справі № 902/1129/15 ліквідатором ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" призначено арбітражного керуючого Демчана О.І.

09.06.2020 до господарського суду надійшла заява ліквідатора ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" - арбітражного керуючого Демчана О.І. до Гораєвської Людмили Василівни та Гораєвського Ігоря Леонідовича про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" у зв'язку з доведенням до банкрутства; та стягнення солідарно з Гораєвської Людмили Василівни та Гораєвського Ігоря Леонідовича на користь банкрута грошових коштів в сумі 1 164 734,91 грн субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням до банкрутства.

Ухвалою господарського суду Вінницької області від 31.08.2020 у справі №902/1129/15 (902/579/20) (суддя Тісецький С.С.) задоволено заяву арбітражного керуючого (ліквідатора ТОВ "Біопаливна аграрна компанія") Демчана О.І. № 02-57/118 від 01.06.2020 до Гораєвської Людмили Василівни та Гораєвського Ігоря Леонідовича про покладення субсидіарної відповідальності у справі № 902/1129/15 (902/579/20). Покладено субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" у розмірі 1 164 734 грн. 91 коп. у зв'язку з доведенням товариства до банкрутства на Гораєвської Людмили Василівни та Гораєвського Ігоря Леонідовича. Стягнуто солідарно із Гораєвської Людмили Василівни та Гораєвського Ігоря Леонідовича на користь ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" грошові кошти у розмірі 1 164 734 грн 91 коп. у якості субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" у зв'язку із доведенням до банкрутства.

Зазначена ухвала суду першої інстанції мотивована тим, що матеріалами справи підтверджуються обставини для застосування субсидіарної відповідальності до колишніх керівників боржника - Гораєвської Людмили Василівни та Гораєвського Ігоря Леонідовича.

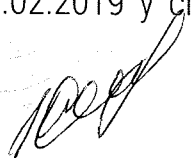
При цьому суд дійшов висновку про відсутність підстав для застосування позовної давності до вимог ліквідатора з огляду на те, що право арбітражного керуючого Демчана О.І. на звернення до суду із заявою про покладення субсидіарної відповідальності з метою стягнення відповідної суми коштів із винних осіб для задоволення вимог кредиторів у порядку черговості виникло після завершення усіх дій щодо пошуку активів боржника з метою їх реалізації, які виявились безрезультатними.

Постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 15.12.2020 (колегія суддів: Савченко Г.І. – головуючий, Демидюк О.О., Павлюк І.Ю.) ухвалу господарського суду Вінницької області від 31.08.2020 у справі №902/1129/15 (902/579/20) залишено без змін.

Гораєвський Ігор Леонідович звернувся до Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду з касаційною скаргою, в якій просить: скасувати постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 15.12.2020 та ухвалу господарського суду Вінницької області від 31.08.2020 у справі № 902/1129/15 (902/579/20); прийняти нове рішення, яким у задоволенні заяви ліквідатора ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" - арбітражного керуючого Демчана О.І. до Гораєвської Людмили Василівни та Гораєвського Ігоря Леонідовича про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" у зв'язку з доведенням до банкрутства; та стягнення солідарно з Гораєвської Людмили Василівни та Гораєвського Ігоря Леонідовича на користь банкрута грошових коштів в сумі 1 164 734,91 грн субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням до банкрутства.

Підставами касаційного оскарження Гораєвський І.Л. зазначає пункт 1 ч.2 ст.287 ГПК України, зокрема:

1) суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права про покладення субсидіарної відповідальності без урахування висновку щодо застосування у подібних правовідносинах, викладених у правових позиціях Верховного Суду у постановках від 30.01.2018 у справі № 923/862/15, від 05.02.2019 у справі № 923/1432/15, від 10.03.2020 у справі №

902/318/16, від 16.06.2020 у справі № 910/21232/16, від 14.07.2020 у справі № 904/6379/16, а саме проігнорував необхідність встановлення складу правопорушення (об'єкту, об'єктивної сторони, суб'єкту, суб'єктивної сторони та причинно-наслідкового зв'язку між ними) для покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у справі про банкрутство, що, в свою чергу, включає наступні підстави:

- п. 1 ч. 3 ст. 310 ГПК України - суд не дослідив зібрані у справі докази, а саме: наявні в матеріалах справи та встановлені ухвалою Господарського суду Вінницької області від 09.09.2019 у цій самій справі - докази (договори, рішення судів, постанови виконавчого органу) законності підстав виникнення заборгованості ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" станом на 2010 рік-2011 рік, яка була погашена під час керівництва Гораєвського І.Л. та Гораєвської Л.В.

- п. 4 ч. 3 ст. 310 ГПК України - суд встановив обставини, що мають суттєве значення, на підставі недопустимих доказів, а саме: встановив факт доведення до банкрутства на підставі часткових документів та фактів здійснення господарської діяльності підприємства лише в 2010-2012 роках, що не може бути належним та допустимим доказом без повного фінансового-аналізу (аудиту) підприємницької діяльності ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" до моменту порушення справи про банкрутство, тобто до 2015 року;

2) суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права про початок перебігу строку позовної давності до вимог покладення субсидіарної відповідальності без урахування висновку щодо застосування ст. 267 ЦК України у подібних правовідносинах, викладеного у постановях Верховного Суду від 02.09.2020 у справі № 923/1494/15 та від 10.12.2020 у справі № 922/1067/17, а саме: всупереч висновку Верховного Суду про те, що ухвалення господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом є тою обставиною, яка свідчить, що ліквідатор довідався або міг довідатися про наявність ознак доведення до банкрутства юридичної особи-боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, - апеляційний суд зазначив, що перебіг позовної давності починається з моменту завершення усіх дій щодо пошуку активів та їх реалізації, тобто фактично вказав на момент завершення ліквідаційної процедури.

Відзиву на касаційну скаргу до Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду не надходили.

Заслухавши доповідь судді Ткаченко Н.Г., перевіrivши матеріали справи, заслухавши пояснення Гораєвського І.Л., представників ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" та Державного публічного акціонерного товариства "Національна акціонерна компанія "Укргролізинг", обговоривши доводи касаційної скарги, колегія суддів дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з огляду на наступне.

Частиною 1 ст. 619 ЦК України передбачено, що договором або законом може бути передбачена поряд із відповідальністю боржника додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи.

Згідно з частиною 1 ст. 215 ГК України у випадках, передбачених законом, суб'єкт підприємництва-боржник, його засновники (учасники), власник майна, а також інші особи несуть юридичну відповідальність за порушення вимог законодавства про банкрутство, зокрема фіктивне банкрутство, приховування банкрутства або умисне доведення до банкрутства.

Умисним банкрутством визнається стійка неплатоспроможність суб'єкта підприємництва, викликана цілеспрямованими діями власника майна або посадової особи суб'єкта підприємництва, якщо це завдало істотної матеріальної шкоди інтересам держави, суспільства або інтересам кредиторів, що охороняються законом. (ч. 3 ст. 215 ГК України).

Відповідно до ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства, ліквідатор має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства, а стягнені, за результатом проведеної роботи, суми включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані лише для задоволення вимог кредиторів у порядку черговості, встановленому цим Кодексом.

Предметом даного судового розгляду є заява ліквідатора ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" - арбітражного керуючого Демчана О.І. про покладення субсидіарної відповідальності на засновника та керівника боржника за зобов'язаннями ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" у зв'язку з доведенням до банкрутства та стягнення солідарно з Гораєвського І.Л. та Гораєвської Л.В. на користь банкрута грошових коштів в сумі 1 164 734,91 грн субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника, у зв'язку з доведенням до банкрутства.

Як вбачається із матеріалів справи, подана в порядку ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства заява ліквідатора банкрута мотивована тим, що внаслідок протиправних дій Гораєвського І.Л. та Гораєвської Л.В., які виконували повноваження посадових осіб ТОВ "Біопалива аграрна компанія", в період із 2011 року фактично всі активи вказаного товариства були відчужені на користь третіх заінтересованих осіб, внаслідок чого ТОВ "Біопалива аграрна компанія" з 2012 року припинило господарську діяльність та не змогло погасити заборгованість перед кредиторами у розмірі 1 164 734,91 грн, що стало наслідком порушення ухвалою Господарського суду Вінницької області від 26.08.2015 провадження у справ №902/1129/15 про банкрутство.

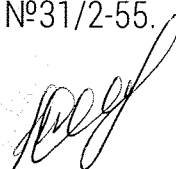
Надаючи оцінку обставинам, які, на думку ліквідатора ТОВ "Біопалива аграрна компанія", є підставою для застосування до Гораєвського І.Л. та Гораєвської Л.В. субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства, місцевий та апеляційний суди встановили наступне.

Відповідно до п. 8.2.1 Статуту ТОВ "Біопалива аграрна компанія", управління поточною діяльністю Товариства здійснюється виконавчим органом - Директором. Директор підзвітний зборам учасників і організовує виконання їх рішень. Директор вирішує всі питання діяльності Товариства, крім тих, які відносяться до виключної компетенції зборів учасників.

На підставі наданих доказів судами встановлено, що за ТОВ "Біопалива аграрна компанія" на кінець звітного періоду (баланс станом на 31.12.2011) обліковувалися активи на загальну суму 13 085 000,00 грн, у т.ч.: основні засоби балансовою вартістю 8 323 000,00 грн (залишкова вартість); дебіторська заборгованість балансовою вартістю 910 000,00 грн. Також, згідно звіту про фінансові результати за 2011 рік, підприємство за звітний період отримало чистий прибуток у розмірі 2,7 млн. грн.

Крім того, станом на 01.01.2013 за ТОВ "Біопалива аграрна компанія" на праві оренди обліковувалось 184 земельні ділянки з цільовим призначенням - для ведення сільськогосподарського товарного виробництва, що підтверджується листом ГУ Держгеокадастру у Вінницькій області від 28.11.2018 вих. № 0-2-0.172-593/123-18.

Поряд з цим, у період із 2007 по 2011 роки за ТОВ "Біопалива аграрна компанія" було зареєстровано 9 одиниць сільськогосподарської техніки та обліковується 34 одиниці т/з, що підтверджується листами ГУ Держпродспоживслужби у Вінницькій області від 14.11.2018 № 02-10/5484, РСЦ МВС України у Вінницькій області від 09.01.2019 №31/2-55.

Отже, ТОВ "Біопалива аграрна компанія" у період 2010 - 2011 роки, мало майнові активи.

Судами встановлено, що згідно з протоколом загальних зборів учасників ТОВ "Біопалива аграрна компанія" від 11.03.2010 № 4, зокрема, вирішено виключити СТОВ "Довіра" із складу учасників товариства та прийняти до участі у товаристві Гораєвську Л.В. із розміром частки в статутному фонді 90%; обрати директором Гораєвського І.Л.

Згідно з наказом № 9 від 11.03.2010 Гораєвський І.Л. приступив до виконання обов'язків директора ТОВ "Біопалива аграрна компанія".

Разом з тим, наказом № 65 від 24.10.2011 Гораєвського І.Л. з 24.10.2011 звільнено з посади директора ТОВ "Біопалива аграрна компанія" та призначено директором підприємства Гораєвську Л.В.

У подальшому, директором Гораєвською Л.В. прийнято накази № № 67, 67, 68 від 01.11.2011 "Про зняття з обліку с/г техніки", якими знято із обліку ТОВ "Біопалива аграрна компанія" с/г техніку та транспортні засоби у загальній кількості 104 одиниці, в зв'язку із довгостроковим використанням техніки та її зносом.

Однак, із матеріалів справи вбачається, що транспортні засоби у кількості 20 одиниць, які були зареєстровані за ТОВ "Біопалива аграрна компанія", 30.11.2011 були перереєстровані на ТОВ "КОНТУР-Т" (код ЄДРПОУ 32855060), що підтверджується листом РСЦ у Вінницькій області № 31/2-556 від 13.03.2019.

Судами встановлено, що за ТОВ "Контур-Т" зареєстровані, зокрема, ті ж транспортні засоби, які знімалися з обліку ТОВ "Біопалива аграрна компанія" на підставі наказу № 68 від 01.11.2011.

Поряд з цим, 02.12.2011 за ТОВ "Контур-Т" було зареєстровано с/г техніку, яка належала ТОВ "Біопалива аграрна компанія", у загальній кількості 45 одиниць, що підтверджується листом Головного управління Держпродспоживслужби №02-10/1029 від 21.02.2019.

Судами встановлено, що згідно витягу з ЄДРПОУ станом на 01.01.2012, єдиним засновником ТОВ "Контур-Т" (код ЄДРПОУ 32855060) була Гораєвська Л.В., а керівником Гораєвський І.Л.

Встановивши наведені обставини, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, дійшов висновку, що наслідком прийняття Гораєвською

Л.В. наказів №№ 67, 67, 68 від 01.11.2011 "Про зняття з обліку с/г техніки" стало відчуження транспортних засобів ТОВ "Біопалива аграрна компанія", частина яких була перереєстрована на пов'язане із Гораєвською Л.В. та Гораєвським І.Л. підприємством - ТОВ "Контур-Т".

Відповідно до виписок по рахунках ТОВ "Біопалива аграрна компанія", будь-які кошти від відчуження майна підприємством ТОВ "Біопалива аграрна компанія" не отримано.

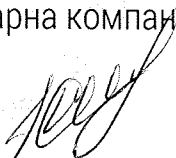
Водночас, Гораєвським І.Л. та Гораєвською Л.В. не надано суду доказів на підтвердження викладених у відзивах обставин щодо списання техніки на погашення боргових зобов'язань та укладення договорів купівлі-продажу тракторів і автотранспорту та угоди про переведення боргу перед ФОП "Гораєвський І.Л." та ФОП "Гораєвська Л.В." на ТОВ "Контур-Т", а тому не спростовано наданих ліквідатором документів про списання техніки та її подальшої перереєстрації.

За наведених обставин суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що зняття з обліку с/г техніки боржника та перереєстрація її на іншу юридичну особу, не може свідчити про правомірність дій Гораєвської Л.В. шляхом прийняття вищевказаних наказів, а вказане майно могло бути використано для погашення вимог кредиторів ТОВ "Біопалива аграрна компанія".

Разом з тим, попередніми судовими інстанціями за змістом ухвали Господарського суду Вінницької області від 09.09.2019 у справі №902/1129/15 досліджено, що Рябошапка О.Ю., який з 09.11.2012 займав посаду директора ТОВ "Біопалива аграрна компанія", після призначення його директором ТОВ "Біопалива аграрна компанія" ніяке майно товариства попереднім керівництвом не передавалося, а в подальшому у віданні Рябошапка О.Ю. ніякого майна не перебувало і не було ввірено.

Також, за результатами дослідження матеріалів справи судами з'ясовано, що рішенням господарського суду Вінницької області від 14.10.2011 у справі № 9/129/2011/5003, залишеним без змін постановою Рівненського апеляційного господарського суду від 23.12.2011, визнано недійсним рішення загальних зборів учасників ТОВ "Біопаливна аграрна компанія", оформлені протоколом № 4 учасників товариства від 11.03.2010.

У цій справі встановлено незаконне прийняття на загальних зборах учасників ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" 11.03.2010 рішення про виключення із складу

товариства ТОВ "Довіра" (90% участі) та включення Гораєвської Л.В. (набуто 90% участі), обрання директором Гораєвського Л.В.

Крім того, рішенням Господарського суду Вінницької області від 13.10.2011 у справі № 9/129/2011/5003 визнано недійсним з моменту укладання договір купівлі-продажу частки в статутному капіталі ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" від 10.03.2010, укладеного між СТОВ "Довіра" та Гораєвською Л.В.

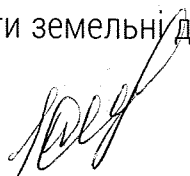
Водночас, як з'ясовано місцевим та апеляційним судами, у провадженні Вінницького окружного адміністративного суду перебувала справа № 2а/0270/2398/12 за позовом прокурора Іллінецького району Вінницької області до відділу Держкомзему в Іллінецькому районі Вінницької області, треті особи - ТОВ "Біопаливна аграрна компанія", ТОВ "Контур-Т", фізичні особи власники земельних ділянок (паїв) про скасування записів про здійснення державної реєстрації та зобов'язання вчинити дії.

У межах справи № 2а/0270/2398/12 встановлено, що між ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" та власниками земельних ділянок, які є третіми особами у справі, укладені договори оренди земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва; в період з 17.02.2012 по 29.03.2012 начальником відділу Держкомзему у Іллінецькому районі Вінницької області проведено реєстрацію 376 угод про розірвання вище зазначених договорів оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення із земель приватної власності, укладених між орендарем - ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" та власниками земельних ділянок.

У даній справі також встановлено, що угоди про розірвання договорів оренди земельних ділянок підписувалися директором ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" протягом листопада 2011 року особою без належних повноважень, тобто в період, коли директором була Гораєвська Л.В.

Обставини укладення угод про розірвання договорів оренди земельних ділянок учасниками справи № 2а/0270/2398/12 не заперечувалися.

Відтак, за встановлених обставин у справі, яка переглядається, суди дійшли висновку, що укладання Гораєвською Л.В. від імені ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" угод про розірвання договорів оренди земельних ділянок без повноважень, в поєднанні з тим, що основним видом діяльності боржника є вирощування зернових та технічних культур, позбавило товариство можливості використовувати земельні ділянки в господарській діяльності та отримувати від

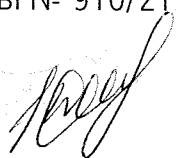
цього дохід та надалі погашати вимоги кредиторів.

Окрім того, судами встановлено, що згідно наданої ліквідатором банківської виписки АТ "Прокредит Банк", за період із 24.12.2010 по 04.03.2012 (з 24.10.2011 Гораєвський І.Л. припинив виконання повноважень директора ТОВ "Біопаливна аграрна компанія") через банківські корпоративні картки, відкриті на ім'я Гораєвського І.Л., були зняті кошти із карткового рахунку ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" у загальному розмірі близько 18 592 558,00 грн. за відсутності доказів в обґрунтування наявності правових підстав для їх зняття та використання.

Отже, встановивши наведені вище обставини, надавши оцінку поданим сторонами доказам в їх сукупності, попередні судові інстанції дійшли правильного висновку, що внаслідок протиправних дій Гораєвського І.Л. та Гораєвської Л.В. в період із 2011 року, активи ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" (в т.ч. грошові кошти товариства у загальному розмірі 18,5 млн. грн) були відчужені на користь заінтересованої юридичної особи, внаслідок чого ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" із 2012 року припинило господарську діяльність (останній фінансовий звіт надано до ГУ статистики за 2011 рік) та не змогло погасити заборгованість перед кредиторами у розмірі 1 164 734,91 грн, що стало наслідком порушення справи № 902/1129/15 про банкрутство ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" та в подальшому визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

Субсидіарна відповідальність у справах про банкрутство є самостійний цивільно-правовий вид відповідальності, який покладається на засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника при наявності підтвердження вини вказаних осіб у доведенні юридичної особи (боржника у справі про банкрутство) до стану неплатоспроможності.

Про те, що субсидіарна відповідальність у справах про банкрутство є самостійний цивільно-правовий вид відповідальності свідчить і те, що законодавство не пов'язує можливість покладення субсидіарної відповідальності в порядку ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства на третіх осіб з наявністю вироку у кримінальній справі щодо таких осіб про встановлення в їх діях (бездіяльності) кримінального правопорушення, оскільки в даному випадку особи в силу спеціального припису Кодексу притягуються до цивільної відповідальності у формі солідарного стягнення (аналогічний висновок про застосування норм права викладений у постанові Верховного Суду від 09.10.2019 по справі № 910/21232/16).

Поряд з цим, приписи ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства не передбачають обов'язкової наявності вироку у кримінальній справі для можливості покладення субсидіарної відповідальності на третіх осіб.

Водночас, притаманною ознакою цивільно-правової відповідальності є те, що особа, яка є відповідачем, повинна доказати відсутність своєї вини.

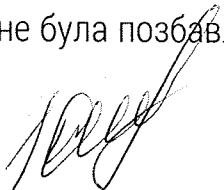
З вищевикладеного можна дійти висновку, що після визнання боржника банкрутом, за наявності ознак доведення до банкрутства юридичної особи-боржника, погашення заборгованості банкрута є неможливим внаслідок дій та (або) бездіяльності засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають змогу іншим чином визначати його дії, до поки такі особи не доведуть протилежного.

Однак, дослідивши та надавши оцінку наявним у справі доказам, суди першої та апеляційної інстанцій встановили, що як Гораєвським І.Л. так і Гораєвською Л.В. не надано доказів на спростування обставин, про які повідомлено ліквідатором боржника - арбітражним керуючим Демчаном О.І.

Так, зокрема, судами встановлено, що Гораєвським І.Л., в силу ст. 74 ГПК України, не надано суду доказів на підтвердження доводів про зняття з карткового рахунку та використання коштів ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" для відповідних потреб останнього, що свідчить про безпідставність використання коштів із допомогою корпоративної картки за період виконання повноважень директора боржника, так і після припинення таких повноважень.

Крім того, апеляційним судом було відхилено посилання Гораєвського І.Л. на відсутність будь-яких документів у зв'язку із закінченням строків їх зберігання та значним проміжком часу, оскільки зазначені доводи не можуть бути підставою для звільнення від відповідальності, і судом встановлено, що Гораєвський І.Л. не здійснив всіх можливих заходів задля отримання таких документів.

При цьому, суд апеляційної інстанції визнав безпідставними і доводи Гораєвської Л.В., яка неможливість надання доказів на підтвердження відсутності своєї вини обґрунтувала вилученням відповідних документів правоохоронними органами, оскільки, як правильно зазначив апеляційний суд, Гораєвська Л.В. не була позбавлена права подати клопотання про витребування

доказів у даній справі.

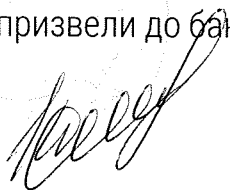
Поряд з наведеним, колегія суддів зазначає, що визначене ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства господарське правопорушення, за вчинення якого засновники (учасники, акціонери), керівник боржника та інші особи, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, можуть бути притягнуті до субсидіарної відповідальності поряд з боржником у процедурі банкрутства у разі відсутності майна боржника, має обґрунтовуватися судами шляхом встановлення судами складу такого правопорушення (об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони).

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у певній сфері, у даному випадку – права кредиторів на задоволення їх вимог до боржника у справі про банкрутство за рахунок активів боржника, що не можуть бути задоволені внаслідок відсутності майна у боржника.

Об'єктивну сторону такого правопорушення складають дії або бездіяльність певних фізичних осіб, пов'язаних з боржником, що призвели до відсутності у нього майнових активів для задоволення вимог кредиторів.

На відміну від Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, у положеннях яких законодавець чітко визначив диспозицію кримінального та адміністративного порушення з доведення до банкрутства та фіктивного банкрутства, ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства має власну диспозицію (зміст) правопорушення: "банкрутство боржника з вини його засновників чи інших осіб, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, на засновників (учасників, акціонерів) боржника-юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника...". Однак, законодавцем не конкретизовано, які саме дії чи бездіяльність складають об'єктивну сторону такого правопорушення.

Суб'єктами правопорушення (субсидіарної відповідальності), що може бути покладена у справі про банкрутство за заявою ліквідатора, є засновники (учасники, акціонери) або інші особи, у тому числі керівник боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, за умови існування вини цих осіб у банкрутстві боржника, тобто вчиненні суб'єктом (суб'єктами) субсидіарної відповідальності винних дій, що призвели до банкрутства боржника.

При цьому Кодекс України з процедур банкрутства не встановлює заборони для покладення субсидіарної відповідальності на засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі на керівника боржника, повноваження яких до та на час порушення/здійснення провадження у справі про банкрутство припинились, оскільки одним із визначальним для цієї відповідальності є причинно-наслідковий зв'язок між діями/бездіяльністю цих осіб та наслідками у вигляді доведення боржника до банкрутства та банкрутства, за умови винних дій цих осіб (суб'єктивна сторона).

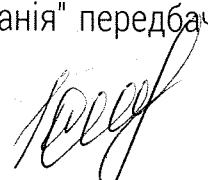
Наведена правова позиція наведена Верховним Судом, зокрема, у постановках від 16.06.2020 у справі № 910/21232/16, від 14.07.2020 у справі № 904/6379/16, від 10.12.2020 у справі № 922/1067/17.

При вирішенні питання щодо кола обставин, які мають бути доведені суб'єктом звернення (ліквідатором) та, відповідно, підлягають встановленню судом для покладення субсидіарної відповідальності, мають прийматися до уваги також положення ч. 1 ст. 215 Господарського кодексу України та підстави для порушення справи про банкрутство, з огляду на які такими діями можуть бути:

- 1) вчинення суб'єктами відповідальності будь-яких дій, направлених на набуття майна, за відсутності активів для розрахунку за набуте майно чи збільшення кредиторської заборгованості боржника без наміру її погашення;
- 2) прийняття суб'єктами відповідальності рішення при виведення активів боржника, внаслідок чого настала неплатоспроможність боржника по його інших зобов'язаннях;
- 3) прийняття суб'єктами відповідальності рішення, вказівок на вчинення майнових дій чи бездіяльності боржника щодо захисту власних майнових інтересів юридичної особи боржника на користь інших юридичних осіб, що мало наслідком настання неплатоспроможності боржника.

Аналогічних правових висновків дійшов Верховний Суд у постановках від 16.06.2020 у справі № 910/21232/16, від 30.01.2018 у справі № 923/862/15, від 05.02.2019 у справі № 923/1432/15 та від 10.03.2020 у справі № 902/318/16, від 12.11.2020 у справі № 916/1105/16).

За встановлених обставин протиправних дій Гораєвського І.Л. та Гораєвської Л.В. в період із 2011 року, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку, що сукупність зазначених обставин та дій Гораєвської Л.В. та Гораєвського І.Л., попри їх обов'язок як власника та засновника ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" передбачити можливість настання негативних для боржника

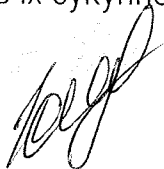

наслідків вилучення у нього майна та вчинити передбачені законом заходи щодо запобігання банкрутству боржника (ст. 4 Кодексу України з процедур банкрутства), перебувають у причинно-наслідковому зв'язку із обставинами неможливості боржником здійснювати господарську діяльність та отримувати прибуток, що в подальшому створили умови та підстави для визнання боржника банкрутом з неможливістю задовольнити кредиторські вимоги у межах справи про банкрутство за рахунок майна боржника.

Таким чином, є безпідставними твердження заявника касаційної скарги, що судом апеляційної інстанції не враховано висновки Верховного Суду, викладені у постановках Верховного Суду від 30.01.2018 у справі № 923/862/15, від 05.02.2019 у справі № 923/1432/15, від 10.03.2020 у справі № 902/318/16, від 16.06.2020 у справі № 910/21232/16, від 14.07.2020 у справі № 904/6379/16 щодо встановлення складу правопорушення, пов'язаного з доведенням боржника до банкрутства, оскільки судом апеляційної інстанції викладено та проаналізовано усі елементи правопорушення, необхідні для покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у справі про банкрутство.

Відтак, надавши оцінку доводам сторін та наявним у справі доказам в їх сукупності, встановивши наведені вище обставини, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний господарський суд, дійшли правильного висновку про наявність підстав для покладення субсидіарної відповідальності на Гораєвську Л.В. та Гораєвського І.Л. за зобов'язаннями ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" у зв'язку з доведенням до банкрутства.

Господарський суд, відповідно до ст. 86 ГПК України, оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також вірогідність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), який міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).

Зазначена норма зобов'язує суд у кожному конкретному випадку оцінювати наявні докази в їх сукупності, з урахуванням повноти встановлення всіх обставин

справи, які необхідні для правильного вирішення спору.

Переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги та на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє правильність застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права. Суд касаційної інстанції не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати чи приймати до розгляду нові докази або додатково перевіряти докази (ст. 300 ГПК України).

Виходячи з аналізу наведених вище норм, встановлених судами обставин та з огляду на межі розгляду справи судом касаційної інстанції, Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду вважає законними та обґрунтованими висновки місцевого та апеляційного судів про покладення субсидіарної відповідальності на Гораєвську Л.В. та Гораєвського І.Л. за зобов'язаннями ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" у зв'язку з доведенням до банкрутства з підстав, зазначених в оскаржуваних судових рішеннях, а аргументи касаційної скарги такими, що не спростовують висновків судів.

При цьому, матеріали справи свідчать про те, що оцінка аргументів учасників справи та наявних у справі доказів була здійснена судами першої та апеляційної інстанцій з дотриманням приписів ст. 86 ГПК України.

У зв'язку з викладеним, колегією суддів відхиляються доводи касаційної скарги в частині заперечення встановлених судами попередніх інстанцій обставин справи з одночасним тлумаченням стороною власного їх викладення, оскільки незгода з наданою судами оцінкою наявних у матеріалах справи доказів, намагання здійснити їх переоцінку в силу вимог ст. 300 ГПК України виходить за межі розгляду справи судом касаційної інстанції.

Разом з тим, щодо доводів Гораєвського І.Л. про застосування позовної давності до вимог ліквідатора ТОВ "Біопаливна аграрна компанія" - арбітражного керуючого Демчана О.І., колегія суддів зазначає наступне.

Відповідно до приписів ст. 256 ЦК України позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного

права або інтересу.

За приписами ст. 257 ЦК України загальна позовна давність встановлюється тривалістю у три роки.

Частинами 2, 3 ст. 267 ЦК України передбачено, що заява про захист цивільного права або інтересу має бути прийнята судом до розгляду незалежно від спливу позовної давності. Позовна давність застосовується судом лише за заявою сторони у спорі, зробленою до винесення ним рішення.

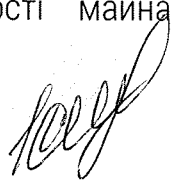
Відповідно до ч. 1 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства одним із повноважень ліквідатора у справі про банкрутство є аналіз фінансового становища банкрута.

Слід зазначити, що можливістю подання в межах справи про банкрутство заяви до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства наділений виключно ліквідатор банкрута.

З наведеного можна дійти висновку, що виявлення наявності ознак доведення до банкрутства юридичної особи-боржника покладена саме на ліквідатора банкрута, що пов'язано з виконанням ліквідатором банкрута повноважень визначених ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства.

Оскільки положення ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства не встановлюють ознак доведення до банкрутства, які можуть стати підставою для покладення субсидіарної відповідальності на засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, відтак, саме детальний аналіз ліквідатора фінансового становища банкрута у поєднанні з дослідженням ним підстав виникнення заборгованості боржника перед кредиторами у справі про банкрутство, дозволить ліквідатору банкрута виявити наявність чи відсутність дій засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника щодо доведення до банкрутства юридичної особи.

Відповідно до абз. 2 ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства, у разі банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, на засновників (учасників, акціонерів) боржника - юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника може бути покладена субсидіарна

відповідальність за його зобов'язаннями.

Аналіз положень абз. 2 ч. 5 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства дає підстави для висновку, що заява про покладення субсидіарної відповідальності може бути подана ліквідатором до суду у разі, коли буде встановлена недостатність майна боржника для повного задоволення вимог кредиторів у справі про банкрутство.

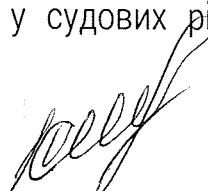
Отже, ліквідатор за наявності ознак банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, для забезпечення реалізації принципу безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі, подає таку заяву (про покладення субсидіарної відповідальності) не раніше, ніж після завершення реалізації об'єктів ліквідаційної маси та розрахунків з кредиторами на підставі вчинення такої реалізації у ліквідаційній процедурі при наявності обставин недостатності повного погашення кредиторської заборгованості банкрута.

Підтвердженням вищевикладеного є те, що розмір зазначених вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою.

Наведені вище висновки спростовують доводи заявника касаційної скарги про те, про перебіг строку позовної давності до вимог покладення субсидіарної відповідальності починається з ухвалення господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом.

При цьому, колегія суддів зазначає, що висновки Верховного Суду, викладені у постановях від 02.09.2020 у справі № 923/1494/15 та від 10.12.2020 у справі № 922/1067/17, на які посилається скаргник в касаційній скарзі, не є релевантними для справи № 902/1129/15 (902/579/20), оскільки матеріально-правове регулювання спірних правовідносин не є подібними: наявність висновків Верховного Суду щодо застосування аналогічних статей Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" не може вважатись висновком щодо застосування саме ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства, оскільки Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" втратив чинність з моменту введення в дію Кодексу України з процедур банкрутства 21.10.2019.

Водночас, аналізуючи питання обсягу дослідження доводів скаргника та їх відображення у судових рішеннях, питання вичерпності висновків судів, суд

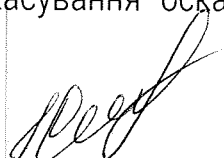
касаційної інстанції виходить з того, що Європейським судом з прав людини у рішенні Суду у справі Трофимчук проти України № 4241/03 від 28.10.2010 зазначено, що хоча пункт 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зобов'язує суди обґрунтовувати свої рішення, це не може розумітись як вимога детально відповідати на кожен довод сторін.

Відповідно до усталеної практики Європейського суду з прав людини (рішення у справах "Пономарьов проти України" та "Рябих проти Російської Федерації", у справі "Нелюбін проти Російської Федерації"), яку згідно зі ст. 17 Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" суди застосовують при розгляді справ як джерело права, повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватися для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, але не для здійснення нового судового розгляду, перегляд не повинен фактично підміняти собою апеляцію. Повноваження вищих судів щодо скасування чи зміни тих судових рішень, які вступили в законну силу та підлягають виконанню, мають використовуватися для виправлення фундаментальних порушень.

Відтак, наведені Гораєвським І.Л. у касаційній скарзі доводи не можуть бути підставами для скасування оскаржуваних судових рішень, оскільки вони спростовуються встановленими у справі обставинами та не доводять порушення або неправильного застосування місцевим та апеляційним судами норм матеріального та процесуального права, а колегія суддів не встановила фундаментальних порушень, допущених судами першої та апеляційної інстанцій при розгляді заяви ліквідатора банкрута про покладення субсидіарної відповідальності на Гораєвську Л.В. та Гораєвського І.Л. за зобов'язаннями ТОВ "Біопалізна аграрна компанія" у зв'язку з доведенням до банкрутства.

Таким чином, Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду дійшов висновку, що постанова Північного-західного апеляційного господарського суду від 15.12.2020 та ухвала Господарського суду Вінницької області від 31.08.2020 у справі № 902/1129/15 (902/579/20) прийняті судами у відповідності до фактичних обставин, вимог матеріального та процесуального права і підстав для їх зміни або скасування не вбачається.

Оскільки суд дійшов висновку, що касаційна скарга задоволенню не підлягає і підстав для скасування оскаржуваних судових рішень не вбачається, судові

витрати відповідно до ст.129 ГПК України покладаються на заявника касаційної скарги.

Керуючись ст. ст. 300, 301, 314, 315, 317 ГПК України, Суд,-

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу Гораєвського Ігоря Леонідовича – залишити без задоволення.

Постанову Північного-західного апеляційного господарського суду від 15.12.2020 та ухвалу Господарського суду Вінницької області від 31.08.2020 у справі № 902/1129/15 (902/579/20) – залишити без змін.

Постанова набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною та оскарженню не підлягає.

Головуючий, суддя

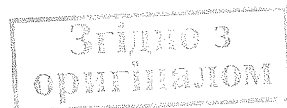
Ткаченко Н.Г.

Судді

Жуков С.В.

Огороднік К.М.

попередній екземпляр
[Handwritten signature]

І. М. ДИЧКОВСЬКА

